

INTERVJU MED ARVID ÖSTLUND, VIA, 17 OCH 18/8 1970

- Då skulle jag vilja börja med att fråga när herr Östlund är född, och var, och litet om föräldrahemmet.
- Jaa, de är 1888 den femte januari, å jag ä född på Hedvigsfors, strax hitom Hedvigsfors i en gård, om frun såg där, långt upp i skogen mitt emot den här bruksgården, långt opp i skogen där. Där är jag född.
- Vad gjorde föräldrarna?
- Ja, han var jordbrukare och - ja, min morfar, han var ju kolare han. Å sen var han skogsarbetare, för han dog han då, min morfar. Min mamma var inte gift. Så fick jag en styvfar, som hette Karlsson. Den var jag lame i skogen, börja 1897 efter den där vägen, som ni gick när ni gick till ... där oppe lite längre bort, där var första dagsverken jag gjorde.
- Vad fick ni göra då för någonting?
- Hugga. Då var mycke torrskog, var gräsligt me skog då uppikring Hedvigsfors där, mycke torrskog å de där fick vi hugga bort. Å sen grövre skog, som då blev timmer av. Dom kalla de för ... heter den där sjukdomen på dom där, där vi fick ta den. Å unnan för unnan så där, lite utav varje i skogen. På vintern var'e basuppslagning. Nittonhundrafyra, då var jag i - efter jag gått å läst 1903 - var jag här i stan hos en inspektor som hette Vallström. Han körde ut ve ifrån brägårn, så då var jag där den sömmarn. På vintern då högg ja timmer. Å 1905 då taxera vi bolages skogar, så vi hålla på mä taxering hela sommarn. Å på hösten gick vi igenom kolarskolan i Moviken, för dom hade kolarskola då i Moviken. Jaa. Va en som heta Sandberg som va chef där.
- Kan Ni berätta någonting mer om den kolarskolan? Det skulle vara intressant.
- Jo dom hade fäll där - ja jag minns inte då, men - jag minns inte hur många vi var, men vi var nog en femton stycken elever där. För dom hade tie kolmiler. Å chefen då, då var en jägmästare som heta Åman. Var ju som chef för de där. Men Sandberg, han var oppifrån Färila, tror ja, men han var hitflyttad till Västanfors senare. Å där kola vi både resmiler å liggmiler. De var två sorter där. För dom hade masugn då i Moviken, så då gick kol. Dom hade ju kolugn dom, dom kola ju ugnar i Moviken. För då höggs kolve upp genom skogarna å sen flöttas den hit till Moviken. Då drog dom opp å kola där i ugnar, å även i miler, för vi hade fyra fem miler där - sex tror ja var. Så hade vi två, tre eller va de var uppom Moviken vi en sjö som dom kalla för Gråsjön. Å där fick vi ligga om nätterna då, fast vi hade skift då, turas om å vara där på nätterna då vi ha tänt milerna ... Å sen då minns ja inte - ja jag var mä på Strömbyggnad efter flottleden där. Då har jag vare mä på nästan hela mitt liv. Å så nittonhundraåtta på hösten, då gjorde vi en rännare på Hedvigsfors. Då var sista jag var mä då. Sen tog jag värvning i Umeå, så där var jag i tre år. Sen kom jag tebaks te Hedvigsfors, å då börja jag i skogen igen, både i huggning å mätning å räkning av arbeten å stämpingar å. Så i skogen där har jag gjort skogens alla förekommande göromål. På den tiden, de ä ju helt annat nu.
- Vad var det för skillnader främst mellan skogsarbetet förr och nu?
- Jaa, då var då att vi hade ju stocksåg först å då var vi ju två stycken jämt. Å så var jag på Skån nittonhundrasju å nittonhundraåtta på vintern ... å då högg vi en tall - vi var fyra stycken - om du såg den där som va på Hedvigsfors. Den var grövre den vi högg.

Två tum grövre.

- Det var en väldig bjässe.

- Uh, på tok ... sen då var jag där ett tag på vintern å högg å så på sömmarn va jag mä på flottning å ... å så tog jag värvning då på hösten. Sen då kom jag hem då å då var jag i skogen då å högg, å så var jag - vart jag så jag skulle hjälpa skogvaktarn där å ta upp arbeten å stämplingen å lite av varje å räkning å. Jag var mycke på Furberg ett tag. Å sen då vart då väl att jag kom å vart hemma där på bruket, å där var jag mä både på jordbruk å skogsarbete å byggnadsarbeten. Å så körde jag timmer å mätte timmer å högg timmer. Å så på våren då gick sågen på Hedvigsfors. Då var jag sågare där, eller hjälpsågare, ett tag, sen vart jag sågare. Å då var te fortsätta där sen man kom ifrån skogen. Å sen blev jag kantare där ett tag, fick jag kanta då, på höstarna, då hyvla jag värke. Å så byggnadsarbeten var då mycke då. Å så där har då gått för unna för unna. Å sen vart då mera som plockningsarbeten å byggnadsarbeten etter flottleden. Å så var då en inspektor som kom opp, som heta Holm ifrån Näsvisen. Han hade befäle där över, förut så var då förvaltar Bovallius å han hade skogvaktarn under sej. Å ... inspektor Holm kom - när var då då ... då blev jag flottningsförman där, hade hand om flottningen på sömmarna å byggnader där å unna för unna. Å så på vintrarna var jag mä å tumma. Då vart jag tummare då. Å då hölla jag på mä te jag fick pension. Å sen då så vart då pension då. Då var te gå te barna då å vara lane dom. Både mä de ena å de andra. Å - ja jag kan inte säga årtale nu, men de å elva år sen - var de tie - sen dom flytta hit, Ernest. Då börja jag mä te sätta in de här fönsterna, ensex sju fönster den sommarn... å fördrive tiden då. Ibland var jag - ett år sen gumma gick ifrån, å då var på femtinie. Jag minns inte om då var sexti, då jag var där - jag har en pojke i Gävle som heter Adolf, som har de här järn å mekaniska. Dom ä tvi stycken. Jag var där å hjälpte han å bygga sommarstuga. Då var nån då å då som ville ha hjälp mä sommarstuger. Så har jag fördrive tiden under pensionsåldern här. Nu har jag vare hos Arne där i Gävle tre vecker. Han har köpt en gård så jag har hjälpt han mä lite av varje där. Å nu är jag här.

- Ni har haft många olika yrken i Er dag.

- Ja, oj oj oj.

- Vad har Ni trivts bäst med?

- Ja, då kan jag inte säga precis. Då var ju roligt å trevligt då här byggnadsarbeten å, men de här flottningsarbeten, då har ju låge för meg jämt. Jag börja när jag var helt ung. Jag var inte mer än tie år när jag fick hjälpa till. Då hade dom länge ränner, å så skulle de vara vakter efter de där rännerna, om då vart brötar längre upp, då var de en flagga som sattes opp. Å då var jag på ett ställe där, då var jag tie-tolv år. Å sått där då å titta på de där ifall flaggan skulle komma opp, å så var'e te sätta opp na då, då var de en annan högre upp. Då var ju som telefon de där, efter flottleden.

- Var det ett arbete som småpojkar fick ha?

- Jaa, då var då. Å så vart då - som senare år här nu då - så vart då de där flottningsarbetene då, å så tumningen på vintern. Ända tills jag - den där flottningen å de där den sa jag opp när jag fick pension, för att hjärta var lite dåligt för mä. Då villa jag inte, för då var nattvak. För vi kunna hålla på ett å två dygn å flotta där. Så då var väldigt påkännande, å då villa inte jag mä då när de var lite dåligt å hjärta.

- Vilket distrikt var Ni på i flottningen då?
- Ja då var Alsjö, å då var oppdela i tre distrikt dä. Å då hade jag allihop då när jag var flottningsförman. Då skulle jag se efter allihop. Då var tre sjöar längst opp som vi tog timre, å då skulle flottas ner te Svågan, å sen vidare befordran. Då hade inte jag mä å göra sågan ä, utan då var bara de där Alsjödistrikte.
- Hur gick det till att flotta då över sjöarna?
- Ja vi hade - gammalt tebaks - då hade vi en spelflotte. En flotte som - å så hade vi dragg. Kasta draggen å då var e lång lina på den, å så hade vi en stolpe i mitten på den där spelflotten. Å då gick vi runt mä den, å lina luras opp på den där se, å då följde massan mä, dä vi hade inom bommar. Å då följde dä mä, å när vi kom ett ställe då var dä slut på lina, då fick vi spel upp draggen å ro ut lina igen. Å så fick vi hålla på tills vi kom över ner te nån damm. Då kunna va en en fyra fem sex stycken som flotta. I Alsjö var dä en lång ränna. ... jag kan inte minnas, jag har glömt bort hur lång ho var. Å sen släppte vi värke över nästa sjö, över Flesma. Å så flotta vi ner i nedre Flesma. Sen från bruksdammen där flottas de ner te Svåga efter ån, så var dä ränner på en del ställen. Så där var vi nog en tjugetre-tjugefyra män efter dä distrikte ... lite längre ner då. De andra distrikte dä var i Flesma, övre Flesma å nedre Flesma å ner till som vi kalla för Kvarndammen. Då var andra distrikte. Första distrikte dä var över Alsjösjön å ner över Flesma. Så dä var indela på tre distrikt. Å sen flottning var rätt då skulle dä repareras, ränner å allt sånt där, skulle undhållas. Å då var - ibland så hade jag nog en förtri man ute. Så vi ställa alltid så s'att vi feck ifrån Alsjö å övre Flesma å nedre Flesma. För vi feck begagna samma vatten etter all vägen. För å spara på vattne. Så då var'e ju lite rörigt, då fick man ju vara här å där å överallt, så dä var inte te söva alle gånger dä. Ja minns inspektorn kom opp en gång å så fråga han Anna, gumma min, var Östlund var. Ja dä vet jag inte, sa hon. Han gick igår han å inte har han synas nå än ä. Han har nog ramla i sjön han sa ho. Ha - ni ska inte nervärdera en gammal flottare, jag ska far sta let gen'en ja. Så då kom en då så jag mötte'n då i Dalarö. Då skjutsa han hem mej då.
- Då fick ni ha matsäck med er ut då?
- Näej. När vi var på såna där ställen då så som där neråt Dala, så kunna dä gå upp brötar, å inte kunna jag gå ifrån dom inte, utan jag vart där. Å mat fick ja utav flottarna. Mat å kaffe. Jaadå. Han var väldigt snäll inspektor Holm där.
- Hur var ni klädda i flottningsarbetet innan det fanns praktiska gummikläder?
- Ja, gummikläder, man hade ju gummistövlar. Förut då hade vi läderstövlar, läderskor då vi flotta, för dä fanns inte gummistövlar då. Men vi hade ju läderstövlar som var rätt så bra. Då var ju en skomakare där som heta Berglund, Nils Berglund, som gjorde stövlar. Å han hitta på bra stövlar åt mäg. Gick då torrskodd. Men ja minns en gång hade jag nog sämre å då hölla vi på lannrensa å dä var ner efter ån. Å då hade dom kört värke ner efter ån danne nere på ångerne. Å då hölla dom på vänta, då skulle vi riva dä. Då fick man stå på den där isklumpen å vattne geck ungefär mitt på bene de där vårkalla vattne. Så då var de alldeles som man skulle ha hugge åv bene där. Kallt. Ja dä var kallt många gånger förr i tiden. Jag minns nitton-hundrasju, då vi kom opp på Skån. Då hade dom byggt en ny koja där, å dä va kallt där. Å eila i den där spisen var inte fullt så där

stor. Då var dä lika stort hål i take å som röken skulle gå. Å kamraten te mäg han låg emot vägga så här, å där var dä alldeles vitt på mörn när vi vakna. Ja tog - de var lite utav håre där som har nästan tjäla fast på'n.

- Ni har bott mycket ute i kojor i skogen?

- Jaa, dä har jag. Ja inte så mycke, d'ä många som har bott där mer, för jag har - på senare tiden nådde jag hem å mycke. Men då de där vintrarna, åtta tror jag på vintern, då var dä kallt där onaturligt. Men då bodde vipå Skån. Dä var nittonhundrasju dä var så kallt. Dä va en trettifem. Å dom sa - vi bodde i koja opp ... där - dom sa att vi bodde på Skån för dom hade förtil grader, dom sa att dä var fyra å fem grader kallare där oppe. Dä var förtil grader där oppe i skogen. Men ja hade inte mer kläder på mej ... bra den där kylan.

- Och det gick bra?

- Jaa. Utmärkt.

- Hur var det ordnat i de här kojorna ni bodde i?

- Jaa, dä var nån brits då - en del hade koja för åtta man, men vi var sex vi bara. Så vi låg på den där britsen på granris. Dä var ju inte så mjukt å fint dä.

- Vad hade ni över er då?

- Ja, man kunna alltid ha nån fäll. Dä var fällar som hjälpte folke förr i tiden. För då låg dom ju på fäll å hade fäll över sej, i oel-dade husrum. Dä hade dom nattmössa. Dom hade en stickad mössa på huvve å så de där fällarna.

- Då klarade man sig?

- Då söv dom nog gött. Frisk luft.

- Hur gick det med mathållningen, när ni bodde i koja på vintern?

- Ja, dä gick bra dä. Dä var kolbulla. Å ärtvälling.

- Lagade ni det själva?

- Jaa, dä gjorde vi. Å så hade vi alltid nånting annat då som vi köpte å laga till då. Så då var inte ... kolbullen han var nog huvudmåle han, var dag dä. Då skulle man ju ut å arbeta bort de där. Å dä gick ju bra.

- Hur fördrev man kvällarna när man bodde i koja så där?

- Ja dä minns jag inte om de var nåt särskilt tidsfördriv, för dä var ju mycke. Vi arbeta ju så länge vi såg. Å då skulle dä ju vara mat å klädombyte å försöka få dom torr till den efter, så inte skorna var tjäla. Å dä var nog många dä. Så var de te hugga ve då på kvällarna, dä gick mycke ve i såna där kojor. Dä körde dom ju fram körarna. Vi högg ju veden då i skogarna å dom släpa fram te koja, så fick vi såga sånt påkvällarna. ... såga, han hade stocksåg, en lång såg dä var en i vardera ändan som drog. Men sen kom dä svansar, så här lång, så då var vi en å en. Skulle såga ner de där träna då. Så var dä väl bärkning på den tiden. Å dä va nog dä styvesta arbete dä. Då bärkan var tjäla å dä va obärkt då. Såna där grova enar som jag tala om då, fick begagna yxa.

- Hur var betalningen för det här arbetet då?

- Jaa, dä minns jag inte, men - jag tror vi hade tretti öre stock.

- Det blev inte så mycket då?

- Nää, dä var dä inte, kunna vi tjäna en tre kronor, dä var ju styvt dä. Nää, dä är ju helt annorlunda arbete i skogen nu me de här motorsågarna. Å inte behöver dom barka eller nånting... dom sågar ner dom ... jag kände ju inte nå å ryggen eller nånting jag, jag kunna stå hur länge som helst å såga, så dä gick ju bra.

- Ni hade varit med och kört timmer också, sa Ni?

- Jaadå. Har kört mä bolags - dom hade hästa då på bolage herma där på Hedvigsfors, så vi kunna vara - en vinter tror jag vi var sex stycken som körde mä bolagshästar. Men sen vart dä ju mindre. Likadant pojkarna var ju mä på dä dom å innan dom kom ut. Å dä var ju rätt så tungsamt, men dä var på den tiden, då gick dä bra.

- Skulle körarna frakta fram virket då?

- Jaa. Dom hade huggrar då i skogen å dom högg. Sen hade vi en liten kälke å la de där stockarna på som vi fick lyfta upp på den där kälken å släpa fram på ett ställe, som vi lassa - två kälkar. De där kalla vi för lunnbänk ... dä var'e ju te - dä hade'n såna där binner som står där inne på skakeln på hästen. Å var man nere på sjarna då bruka man ha åtta tie tolv stycken såna där... genom berge. Dä var finan musik dä. Jaa. Var ju besvärligt på sjöarne iblann för dä var ju snö å vatten kunna dä va. Hä var ju likadant i tunnningen å då, dom var mycke på sjöarna. Dom la allt värke på sjöarna då. Å den ena dan komma å den andra kunna dä va snövatten. Särskilt i mitten på februari eller början på februari, då bruka dä vatten upp vatten lame snön. Dä var'e inte trevligt å stå i de där ... jag stog ju där på brickan ja ...

- Hur många var ni i turmarlaget?

- Tre. Två som tumma å en som räkna. Den där Per Hedlund var mä å tumma.

- Ja, han berättade just det.

- Å dä skulle ju mätas längda på timre å grovlekan då innan de blev inlämna.

- Vad hade ni för redskap till det?

- Ja dä var ett måttband, ett stålband hade vi, å så var dä klavar. Vet frun hur dom sir ut?

- Ja, det vet jag.

- Ja dom hade varsin klave dom då. Så var'e en då som ropa längda för dom nycke, så kömmer lilländan åt ett håll. Den andra fick ropa längda då å så den som gick på de där han fick ropa grovleken.

- Tog ni nåda ändarna då?

- Nej inte grovändan i. Bara lilländan. Hä var iblann jag fick nästan kramp i den här armen, ja fick släppa, ja höll i boka mä den andra handen. Å likadant fingra när jag tog hand om ...

- Det blev kallt det att stå så där.

- Jaa. Men jag var väl tålig om fingra jag gränslöst. Men fötter a dom har nog fått dom så jag tror jag har känning av'e än. Jag vet inte heller. Inte frödde ja dom, men ja var kall om dom. Å dä gick inte ha några gummiskor, dom var ju kall dom. Men sen på senare år då var dä mera mycke efter vägarna, fick gå efter vägarna å tumma... Jaa, så dä var dä då, så var dä flotta då på somrarna, på våren.

- När började flottningen på våren då?

- Ja dä var olika dä. Dä var i början på maj å mitten på maj. Jag minns ett år vi fick börja redan den 2 maj, men sen blev dä nog nionde, tionde å tolfte å så där maj, innan sjöarna gick opp. Å dä var dä te börja medesamma sjöarna gick opp. Å de där värke då, vi hade klaner som vi kalla, var en långan stocka, inte alls så grov, som vi hade järn i ändan på å sätta hop dom så dom vart lång, å stängde in de där värke då ve lann. Å sen på våra då skulle vi geta ha hop de där, å få'et ner te dammen då. Sista årena då hade vi en båt som gick stortfint, å fick va i båten. Jag minns en gång särskilt när vi hålla på var dä åtta timmer. Vi börja på eftermiddan, å på natten - dä var omkring elva, elvatiden - när vi köm i lann. Å dä var dä mörkt. Å dä

skulle vi ha koka kaffe förstås. Då fick vi gå å leta på de här vise i skogen för te få till nånting te göra ell av. Så dä geck. När vi fick lite värmt i oss. När man gått runn runn dänna då på den där spel-flotten så där längen. Dä kunna ju bli kallt på natten, å kunna bli is på mä ...

- Hur länge höll flottningen på sedan?

- Jaa, dä var olika dä, dä var tre vecker å nästan en måna iblann. De va mycke beroende utav vinn. För vi skulle ha vind då oppifrån. Men sen vi fick båten då var vi ju mindre beroende ... flotta ut genom dam-marna å drog opp dom. Då skulle vi genom å vinden blåste timre på oss.

- Var det ett särskilt arbetslag som stod vid dammen då?

- Ja. Dä var två tre på varje sida. Dä var en gångledare då fram te ränna. Dä var olika dä, dä var mest tre stycken på varje. Den ena feck dra te den andra.

- Det måste ha varit liv och rörelse inne på bruket då, när flottningen gick?

- Jaa, dä var dä... särskilt förut var dä ju mycke rörelse här, dom kom å titta på flottningen. Dä var både man- å kvinnokön dä. Å då kunna dä ju bli lite livligare på kvällar å nätter ... särskilt om de blev nå brötar å så där ...

- Hur bar ni er åt att klara ut brötarna då?

- Ja, dä var ju lättsamt dä efter den där lilla ån, dä var - dä var ju arbetsamt efter storleken på flottleden, de är ju mycke värre på de här älverne. Men dä var ändå så vi åkte baklänges så dom såg skorna på oss iblann. Jaa. Ja minns i Dalån en gång vi var där å rev, å där var'e styr ... på siderne ... så då fick jag krypa ner bakom en sån där en. Om de här var flotträna eller timre gick i så var dä som en styrvägg eller någe ... var dä bara te höppa ner å si etter så att en inte slog av sej huvve. Så dä var ju lite riskfyllt där å...

- De som bodde på Hedvigsfors på den här tiden - var de flesta engagerade just i skog och flottning, eller var det jordbruksarbetare också?

- Ja dä var jordbruksarbetare mycke. Flottningen där dä var mycke lösarbetare å folk som bodde utikring. I Dala - där var dä ju många som bodde i Dala då, å dom kunna få vara där efter ån, som vi sa, å vara där å flotta ner. Å dä var - vi gjorde alltid så att den som bodde där å där, så dom feck närmesta vägen te flottningen. De här Nuprarne, där var ju flottar då på den tiden. Dom fick alltid vara antingen på dammen eller endera på övre Flesma. Å nere ve bruke å så där så var dä ju en del skogsarbetare. Dom var ju flottare då på sommarn. Å då var de mycke som bodde där, så dom behövde ju inte gå nå långa vägar å lia på nån stor masäck. Så dom bruka ju alltid - deras fruar å så där bruka komma dit mä mat åt dom iblann, hade ju inte längre än så. Så dä var ju tjänligt på dä vise. Å likadant så var dä ju folk i Alsjö som var mä på Alsjösjön å längst opp. Dom behöva inte heller gå nå långa vägar. För dom hade inte just nå skogsarbete eller nånting å börja mä då på vårerne. De där skogsarbetarna var ju mä på flottningen då dom.

- Hur var det med fackförening - skog- och flottning, när kom det?

- Nittonhundra-tjugetvå ... nej dä var nog inte dä, dä var nog kring sexton-sjutton kanske då skogs- å flottning kom.

- Som ni kom med i då?

- Jaa.

- Var det några svårigheter att starta fackföreningen då i Hedvigsfors?

- Näej, dä var de då inte, dä jag minns ä. Dä gick ju ganska bra.

Dä var ju två föreningar å på Hedvigsfors, dä var de här lantbrukarna.

Dom hade å en förening. Å dom strejka ju dom nittonhundra-tjugetvå eller va då var. Dom fick ju arbeta må skogsarbeten då, dom höll ju på bygga sågen då på Hedvigsfors. Vi var fyra stycken ... vi var oppe i Alsjö åre förut å gjorde en plankränna där. Då sommarn efter då var'e ju - var jag nere på Hedvigsfors å byggde sågen där, var må på den.

- Gick sågen hela året runt?

- Nää, den gjorde inte då, de var nån månad, två, tre. Men på senare år när de vart kantare så bar dom ut då värke då på stabbar å så där ... så törka då. Då var fäll nå år som jag hyvla värken å, te golv å ... panel på väggen ...

- Hur många arbetare var det som arbetade i sågen då?

- Ja vänta nu få se. Då va två, fyra, fem, sex - sju var vi. Var två vi ramen å två vi kanten å en vi spåren, två bar ut plankerna.

- Ni nämnde någonting förut om att ni hade varit med om att bygga om smedjan där nere?

- Jaa, då var ja. Då var bra långt bakefter sen dom sluta må stång-järnssmide. Då hade dom ju smedjan ho var större, å så hade dom som - dom kalla de där för sliphuse. Sen revs smeja å revs ut alltihop, de där store ...stockarna å allting, å så gjordes ho mindre, så att de där klensmederna, dom feck härdar för sin del. S å då var ju då å så hade dom - dom hade ju mycke filningar å sånt där å smärgling. De hade dom i den där verkstan som vi gjorde. Den står kvar än. Så dom hade mycke slipning där klensmederna. Dom hade en stor slipsten som dom rev opp först må.

- Ni nämnde litet förut om de här stångjärnssmederna. Hur var det med det då?

- Jaha, nu kommer då nästan före min tid. Men jag minns att de var en som heta Vång å en å han hade en son må sej, å likadant den där Fagerström, när dom hålla på må de här stångjärnssmide. Å då skulle dom ju ha kol, å då var då kolare må i bolage, som kola i skogen å körde kola ner te smedja. Hade ett stort kolhus. Å så hade dom en kolbränn som dom kalla, som dom sköt in kola i. Å då körde dom visst tackjärn eller järnbitar i den här storleken å grovleken ifrån Moviken, som dom smidde ut då te långa järnstänger. Dom hade ungefär en sex-sju millimeter bre å en åtta-nie millimeter - nej, då var nog tie - ja jag kan inte säga ... som dom smidde då i långa stänger som hängde framför spisen. Sen körde dom de där te Friggesund, för då gick båt därifrån på en präm bolage hade själv, te Näsvisken. Där lastas de på järnvägen. Men när dom där kom te Friggesund å lasta utav dom där stångjärna så tog dom den här gösen som dom kalla te-baks te Hedvigsfors. Dom hade last båda gångerna. Då vart då fine järnstänger. Dom hade ju en som syna de där järnstängerna, så att inte då var nå blåser eller nå olägenheter på dom. Hade en som kal-las för synare. Men då kom Vården han, när han sluta må smide då, när en där sluta må stångjärnssmide. Men den där Fagerström han flytta nog te Strömbacka han. Å hanses avkomma tror jag har flytta te Iggesund.

- Fanns det något sådant här labbe då, som dom kunde ta igen sig i?

- Ja då var då nog.... då var de ett garage mellan de här en gång då och smedjan, ett litet tegelhus. Då var labbe då. Där koka dom sitt kaffe å låg. Därha de dom en skostall där å, så att då var en utav smederna, Karl-Gustav Lindgren, han skodde ju hästar, skodde de här brukshästarna som dom kalla då. Dom hade ju mycke hästa på den tiden. Dom hade nå stora vagnar där, jag vet inte om dom smälta

skrot eller va dom gjorde, för dom tog ut såna här stora järnklungar ur de här ... dom hade en gaffel, som dom satte unna den där å så hade dom ju som en vinsk då så dom kunna komma in te hammarn å stå den. Klappa dom ut de där då å smidde dä, å sen dela dom opp'e då så dom kunna smi - dä vart mindre å mindre de där, å dä var alldeles blorött, dä spruta ell ikring hela väggarna när dom slog på den där. Å de där smederna dom hade lång skjorta som nådde hit dom, dom hade inte nå mer på sej, för dä var ju hett de där ... å då hade dom såna där ...skjorter vävt utav hemvävt då, utav grovt lin. Dä va nästan ... men då vart dä en mellansort, dä vart en finare sort. Dä var väl utav den mellansorten som dom hade de där skjorterna. Så hade dom väl alltid nå dricka eller nå ... dom drack då, dom vart svettig å varm. Dom hade inte nå kaffe-flasker på den tiden i. Men i skiftbyten då koka dom fäll kaffe då uppe i labbe dänne. Jo dom hade ju en labbe i masugnen å, var ju stor den. Dom hade en labbe där å, masugnsarbetarna. Jaha. Mura utav slaggtegel å sånt där. Var gott om slaggtegel på den tiden där dom fick in. Oj oj oj. Lagårdar å tocke där var byggt utav slaggtegel. Å de där tegle är bra tegel, för de ä hållbart, inte ruttnar dä heller går sönder utav vind å väder eller nånting. D'ä stabilt dä.

- Hur pass mycket djur hade dom i lantbruket då på Hedvigsfors förr?
Ni sa att det var stort.

- Ja, efter den tiden, jag minns inte, men dä kunde va en femton kor där ... jo dä var dä nog. Kunde ha en arton-tjuge hästar eller va de var, femton å. Dom hade ju två par hästar, dom hade ju drosker då om förvaltarn skulle ut han, hade han droska, dä var ett par hästar. Å så var ett par till som dom hade te köra hämta i Delsbo då om dom skulle ha grejer å om de skulle hämtas nån där. Så jag tror dom hade fyra - tre eller fyra såna där åkhästar som dom kalla, som stog te de där förfogande.

- Ni nämnde något om att dom hade jordbruket uppdelat, så dom hade ladugård både i ... ?

- Ja, dom hade på Hedvigsfors å så hade dom jordbruk i Dala. Å då tyckte dom att dä vart nog för långt för te hyra en tranposrt te transporta säd å så där - ja säden den gick ... men då emellan Dala å Hedvigsfors, där tyckte dom att de skulle bli billigare te bygga en lagård där. Så där hade dom nog en lagård på en arton-tjuge kor. Så då hade dom ju särskild lagårdskarlar där ... å i Björkhammar där har fäll vare Trävarubolages som är Hudiksvallsbolage. För de var ju åtskilliga i Iggesund å i Sundsvall. Där hade dom ungdjur bara, för de var en lagård där för att en mjölkammare ha vare ... Hudiksvallsbolage som rådde om dä, å dom hade nån - ja dä var nog före min tid. Ja under min tid så var dä en som heta Hedlund som hade lagård där, å hade de jordbruke. Men sedan då dom sluta där då dom slog ihop då tror jag dom hade bara ungdjur i den där kammarn. Dom dela på de där vise. Dom vart mera djur å lagårn var för liten hemma. Å de var nog under mejeritiden.

- När kom det där mejeriet då?

- Ja dä var omkring fjorton kanske inspektor Eliasson ... ja tror dom byggde dä ... å han kom från Västergötland eller nånstans så han var ju van ve större jodbruk, så han öka ju ut. Dä var han som byggde lagårn i Dala å tror jag å sätt opp ... han var visst där te tjugetre eller va de var, han vart sjuk så då kom inspektorns dit.

- Vem var före Eliasson då?

- Jaa, dä var bara en lagårdskarll vill säga. Eliasson... ja längre

än då minns jag inte då ä hur dom hade ... dom hade rättare där å som stog för de mesta där. Då var ju en rättare där under Eliassons tid å ... ja minns inte om de var nån inspektör där emellan två-tre då, nittonhundratvå-tre å fjorton. Jag minns inte vem de var då ä.

- 1902-1903, Ni sa att det hände väldigt mycket på Hedvigsfors då?

- Ja se de vart - den där förvaltareförvaltningen kom bort då den, å vart lagt under Strömbacka, så då var den här disponent Bovallius då som hade hand om Hedvigsfors å allting. Han var högst han då.

- Det var då Hägg flyttade härifrån?

- Jaa.

- Det fanns ett kontor på Hedvigsfors, förstär jag?

- Jaa. Då var flygeln dä. Där hade dom kontore under förvaltar Häggs tid.

- Var det många som arbetade där?

- Var väl tre där... dom var nog tre där tror jag, för dom hade posten å dom då. Dom skötte om posten en utav dom se. Men sen kom kontore på Strömbacka, de vart förlagd dit. Där hade dom rättarkontor. Eliasson han hade ju kontor, för där skrevs ju alla opp, alla dagsverken å allting sånt där. För där dela dom ju ut likviden å på Hedvigsfors åt arbetarna, både skogsarbetarna å jordbruksarbetarna.

- Jag tänkte fråga i dag lite om dom som bodde i Hedvigsfors på Er tid. Hurdana bostadsförhållanden var det där?

- Ja då var ju dålig först på nittonhundratalet se. Å då var ju allmänt överallt. Då var nog lika där å. Men dom börjapå bygga nytt unnan för unnan ... så dom fick nya bostäder unnan för unnan så där. Å de gamla har dom ju modernisera. Så nu har dom ju så där vill säga modernt. Någe så när. De är nog badrum som fordras nu, men toalett har dom ju många där.

- Har Ni varit med vid moderniseringsarbeten och så där i bostäder?

- Näej, inte på senare tiden i. Jag hade ju flottningen jag då, flottningsarbeten, så då har inte jag vare mä på. Å nittonhundrasjutton, då byggde dom - ett, två, tre - tror de var fyra nya bostäder, å då var två familjer i den ena. Den byggde dom i Dala. Men å mej då byggde dom nittonhundrasjutton. Jag tror de var arton vi flytta in.

- Hur var det ordnat där då?

- Ja då var de här gamla, då var kök då å så var de ett rum. Så var de en garderob innanför där, å så var de ett skafferi. Där hade vi seperatorn å sånt där. Men på slute när pojkarna börja på växa opp då fick jag värke åv bolage å spik, så jag gjorde ett rum oppå. Så vi hade ett rum där å då. Så vi hade ju ganska bra. Å som åt pensionärerne nu, då har dom ju - ja de är modernt får man väl tänka sej. För jag hade ju en bostad där, som var gränslöst - ja, de går inte å begära bättre. Då var tip-top allting där. Stort badkar å toalett å tvätt å.

- Hur var det med bekvämligheterna i det där huset som ni flyttade in i 1917-1918? Fanns det vatten indraget då?

- Nää, då var inte på den tiden de ä, nå vattenindragning ä.

- Fick ni gå och hämta långt, eller ... ?

- Ja, vi hade dålig - ja, vi hade ju en brunn på gården, då gick ju bra, men då börja på villa bli lite i'n, så vi hade en källa längre ner då. Den var ju - låg ju vattne länge. Så de var ju lite besvärligt de där. Å inte fanns de nå vatten ovanför så då gick an te dra in nå vatten heller. Då ska vara pump då. Annars var de en fin bostad där.

- Var det den som hette Kanan?

Hur va

- Ja dä var Kanan dä.
- Var det namn på andra bostäder också där?
- Ja - dä var ju en gård bortom, de var en gammal soldatgård dä, å den tror jag heta Stenbo. Men den - ja, dom är ju riven båda gårdarna nu. Å så hade vi en skogvaktare som bodde alldeles tvärt över sjön mot oss, de kalla dom för Sveaborg. Där som Anna Forsberg ä född. De va Sveaborg dä.
- Det är ett fint namn.
- Jaa.
- Men husen nere på bruket, dom hade inga särskilda namn då?
- Nää, dä var bara de som bodde, dä va Karl-Gustavs å dä var - vete fåglarna allt va dä var. Alfred Lindgrens å Torses å så där heta dä efter dom som bodde där. De var inga namn på de gårdarna inte.
- Hur var det med elektricitet?
- Ja, nittonhundra-sjutton - var de sjutton tror ja - ja, dä var de visst - då byggde dom en liten kraftstation vi Hedvigsfors i kombination mä sågen. Men den brannt ni-tonhundratjuge-tjugeett, så då gjorde dom en kraftstation längre ner, nere i Österbo. Så därifrån fick vi då. Å vi fick indrage lyse tror jag va nitton, å arton flytta vi in å åre efter då fick vi lyse te Kanan. Men då åre förut så fick dom på Hedvigsfors. Då drog dom te Dala å, lyse, kraft. Jag var mä på den kraftledningen å drog den å. Så jag var lite mä på de mä, elektriska.
- Ni har verkligen prövat på många olika yrken.
- Allt. Allt, allt. Ja inte mura å måla. Ja måla dä vart dä ju lite bara. Å inte smitt. Men mura å cementa å så där, dä var jag ju mä på. Inte i smedja var jag nån gång.
- Jag har hört att dom hade kor, de flesta på bruket?
- Ja, gammalt tebaks - dom hade ju dåligan dagpenning, men då hade dom som dom kalla en koföa, men dom hade så att dom kunna ha två kor lame den dåliga dagpeeningen se. För dä var ju dåliga dagpenningar gammalt tebaks. Men då hade dom sina kor. Så dä var många dä. Jag vet inte hur många dä var - två, fyra, sex - dä var två, tre, fyra - dä var fyra lagårdar här, å dä var två kor i - eller ja två hushåll - i två. Hä var nog tre. Å så var de en - jag vet inte hur många dom var - dä var väl kanske sex hushåll. Dä var hopbyggd en långan en. Så dä var nog kanske sex familjer som hade kor där. Men så rev dom ner den å gjorde en annan en, å jag tror dä var lite mindre lagårdar. Jag var borta jag när dom gjorde de där, så jag minns inte. Jag minns inte om de var på den tiden jag var så ung då. Då gjorde dom den nya lagårn. Var väl kanske sex familjer i den å. Dom hade ju sina småa koföder som dom sa.
- Och det skulle skötas vid sidan om dagsverkena det?
- Jaa, dä skulle dä. Så dä var ju te håll på både natt å dag.
- Lejde man hjälp då när det gällde jordbruket?
- Näej, dä gick inte nå bra dä. Ja något, som vårbruk å så där, dä fick vi ju leja, för de var ju landbönder å kolare ... så dom bruka ju köra åt oss dom på våren. Men inte på hösten ... de var ju dom som gjorde vårbruke då, men då på slåttern å så där - ja, vi lejde ju, dom hade ju slåttermaskiner då på den tiden när jag hålla på, men förut då fanns de ju inte slåttermaskiner gammalt tebaks å, utan då fick dom slå själv.
- Kommer Ni ihåg det, att dom slog själva?
- Jaa, något. Jag minns bolage dom hade två små små enar bara. Jag minns då särskilt en gång, jag minns inte hur många vi var, men de var nog en tolv, tretton-fjorton stycken som hade lie. För att den

ena maskin gick sönder, å då ... den andra maskin ä, så då fick vi slå för hand då som dom sa. Å dä var ju ett väldigt arbete. Å jag var inte så gammal jag då, var nog en sexton-sjutton år tror jag. Å då var dä så långt, så när den första kom fram då fick den sista börja. Så långt var'e. Men dä var ju ett väldigt arbete. Men de hände ju inte så många gånger, dom fick ju köra me de där små maskinerna både natt å dag.

- Vad sådde folk på sina kofödor annars då?

- Ja dom sådde korn för dä mesta. Dä gjorde dom för te få mjöl te gröt å brö å sånt där. Å havran gick ju sent, så dom sådde ju korn för att dä villa frysa till på höstarna då, gammalt tebaks. Så dä var ibland dä frös så dom fick inte nå sä heller. Å sextisix å sextisju då frös'e ju bort alltihop säger dom. Jaa. Men dä var ju gamla tider de.

- Fanns det någon kvarn att mala i?

- Jaa. På Hedvigsfors fanns en, i Österbo där. Men dom sluta rätt tidigt me den. Dom rev den där kvarn, ja de var trettitre, å sen fick dom en stall i Dala åt de där. Dä stog artonhundra-trettitre på kvarn. Etthundra år därefter då vart hon riven. Men då hade dom sluta bra länge sen å male där. Men då fick vi ju skicka ner te Svedbo å Friggesund, för de fanns en kvarn där, så då malde dom kornmjöl där. Leva ju mycke på strömning å potatis å kornmjölsgrot å sånt där.

- Jaså, var det det?

- Jaa.

- Potatis, det satte man själv, förstår jag.

- Jaa. Dä hade man te husbehov.

- Hur var det med affärer och så där då?

- Dä var en affär på Hedvigsfors. Dä var pappa åt Elna Ellström som hade affär där. Å så ho Ernas man hade affär bra länge. Å sen kom de dit en som heta Ture Vidlund, ifrån Strömbacka. Han har affär där nu å han. De ä väl den enda lanthandlare som är i farten dä... jag tror inte d'ä nå i Engebo - jo, kanske de är nå i Engebo. Men då närmesta är på Friggesund. Så då blir ju mindre å mindre där uppikring. Blir ju så me alla såna där gamla bruk.

- Dom kör med sådana där bussar i stället nu, tror jag.

- Ja, dä gör dom mycke, dom har bussar.

- Fanns det i den där affären de varor man behövde?

- Jaa, på den tiden så gjorde de nog de för de mesta. Å dä finns ju mycke i affär ... men kläder å skor å så där de för dom inte...

- Var det vanligt med stadsresor förr också?

- Nää, dä var inte mycke stadsresor då i. Ja sen dä vart busslinje där emellan Engebo å Hedvigsfors å Friggesund å Delsbo å Norrbo å Hudiksvall å. Ja tror nästan i början han gick dagligen - ja inte i början då gick den nog ett par å tre gånger i veckan. Men sedan blev det nog varje dag. Men nu - jo, han går visst nu å mä skolbarn - ingen annan. Ja är så lite där oppa jag nu så jag vet inte nå turlister.

- Men om ni skulle till Hudiksvall för länge sedan, då var det en omständlig resa?

- Ja, dä var dä. Då åkte man häst eller gick man ifrån Hedvigsfors å ner te Friggesund. Å där gick'e båt ifrån Friggesund å te Näsvisen. Sen feck man åka tåg. Å dä va valen som skulle opp genom sockna där då förr, då fick dom köra mä häst ifrån Delsbo. Å dom tog ju mycke varer te Friggesund å genom båtarna, de var så mycke omlastningar så de var många som tog ifrån Delsbo. Dom körde mä hästar därifrån då.

- Om ni åkte in till Hudiksvall för att handla - vad var det för varor man speciellt köpte där då?

- Ja då var ju mest kläder å sånt där då. Å då var ju mycke lite då å för att då var ju skräddare då där å på Hedvigsfors, som sydde kläder. Så då var inte så mycke stadsreser på den tidenn. Då cyklarna kom då cykla man alltid till Delsbo å åkte tåg direkt från Delsbo ner te Hudiksvall. Fast då var många många som åkte, dom hade båt på Dellarna som heta Näs, som gick mellan Näsvisken å Friggesund. Jag tror han angjorde Västansjö å, dom hade nån brygga där.
- Ni nämnde någonting i går om att Ni kom ihåg den första cykeln. Var det så? Hur var det med det där?
- Jo då var en förvaltare som heta Hägg på Hedvigsfors, å han hade en son som heta Hjalmar, å han var först mä cykel där oppåt. Å de var ju en sensation för oss skolbarn då ... så då skulle vi te landsvägen då, för skolan var alldeles efter landsvägen, å titta på de där. Så då rusa vi dit alla ungar ... för som sagt var, de var ju en sensation på den tiden. Å den där ... han blev jägmästare han eller förvaltare oppåt Norrbotten, om då var Arvidsjaur eller va de var. Kom en te Hudiksvall. Ja, han dog i sommar. Var visst över nitti år han, åtta tie år glamlere än mej.
- Förvaltare Hägg, han bodde året runt vid herrgården därpå Hedvigsfors han?
- Ja te nittonhundratvå så, men sen då så flytta han ju te Hudiksvall, sen bodde han där.
- Hur var förhållandet mellan arbetarna och honom?
- Ja, jag vet inte, dom säger att han var väldigt sträv, han kunna skrämme en iblann. När dom sprang då så kunde han ropa tebaks dom.
- Var det sträng disciplin eller vad man skall säga, just på arbetet?
- Ja, gammalt tebaks. Jaa. Då var'e.
- Ni berättade i går att Ni var uppvuxen tillsammans med morfar. Var han Hedvigsforsbo också?
- Jaa.
- Men då kunde väl han berätta hur det hade varit där?
- Jaa, jag var inte gammal, jag var inte mer än en - jag vet inte om jag var en tre-fyra år när han dog, så jag minns inte så mycke utav de. Joo, då var nog inte för mycke på Hedvigsfors då i. Då var nog andra tider då. Då var inte sån lyx som då är nu i.
- Vad hade han för yrke morfar?
- Kolare.
- Jaha. Vad hette han?
- Hellström.
- Hur var det med läkare där uppe då?
- Ja då var en i Delsbo, Johannisberg kalla dom de där, strax norr om Delsbo. Där bodde en läkare, de var läkarn för Norrbo å Bjuråker å Delsbo. Samma läkare där. Börjar på bli då nu å tror jag.
- Hade läkaren några mottagningar i Hedvigsfors, eller fick man åka och hämta honom?
- Man fick nog åka å hämta'n. Ja, på senare tiden, ikring trettinie å förti då hade han visst mottagningar där. Jag minns en gång han var opp han hade en mottagning å kom te mej utan vi visste om'e. Jag låg i lunginflammation då. Då kom han ju dit en gång. Ja tror han var dit fem gånger.
- Var det gratis läkarvård?
- Ja, tre kronor. Men då kosta ju tre kronor jämt hos läkarn. Å han sa ju tre kronor ... den där Bergström. Han har ju sommarstuga i Norrboda han. Så fick han ju sy ihop alla dom som kom dit å var skuren å slagen å så där.

- Var det många sådana då?
 - Jaa, på den tiden, gammalt tebaks.
 - Var det det?
 - Jaa. Då var rätt så många dä, nästan ve varje helg å auktion å så där kom dom dit å var blessera. Men nu är'e ju sällsynt.
 - Hur kom det sig att det var så mycket slagsmål då?
 - Ja jag vet inte, då var fäll liksom byar emellan å så där å. Då var ju så där förr i tiden. Kom osams byar emellan å sockner å så där. För då var ju inga poliser eller nånting då. Var en fjärdingsman i Bjuråker, å så var'e en länsman då. Jag vet inte om han var för Delsbo å Bjuråker å Norrbo han. Då var ju ingen som höll uppsyn över dom då som var bråkig, utan dom fick göra opp själv, sej emellan.
 - Så när Hedvigsforspojckarna kom ut då, så blev det slagsmål mellan dom och ... ?
 - Jaa, då kunna bli då. Mycke folk kom de te Hedvigsfors då. För de var ju mycke folk å då samlas de där. Särskilt på misömmrarna. Jaa. Då hade dom majstång å så dansa dom på en loge där, å dom komma från Engebo å Norrbo å Delsbo å allting. Å då var inte sämjan god alla gånger.
 - Kanske spriten hade någon inverkan också?
 - Jo, tacka för dä, d'ä ju klart, d'ä de ju alla gånger. Han påverkar folk som begagnar å inte kan sköta'n.
 - Hur fick dom tag på brännvin då?
 - Ja dom körde mä häst ifrån Hudiksvall, å så var'e fäll nån som brände självs å.
 - Det fanns visst en nykterhetsrörelse där uppe?
 - Jaa. Han bildas han när förvaltar Hägg var där. Han fick namn åv Hägg, nykterhetsrörelsen. Ja sen vart dä i Hedvigsfors. Men nu har han nog dala av, nästan, å d'ä inte undra på, för de finns ju inge folk där heller. Så man kan ju säga den självsdog.
 - Var Ni ansluten till föreningen?
 - Jaa, ett tag så.
 - Anordnade dom någonting då, några fester eller någonting sådant där?
 - Jaadå. Minns nittohundra - var de nittonhundratjugefem tror jag - dom hade en stor fest, en filufts-fest vi säger, hade ute då. Då var de mycke folk där. Kom dit folk ifrån alla socknar å byar. Dom for ju på såna där fester mycke förr i tiden, för de fanns ju inge annat nöjen då.
 - Vad fanns det för nöjesliv i Hedvigsfors annars då, förutom den här nykterhetsföreningen?
 - Jaa, inte nå. Nää. Ja dom kunna ju gå te nån gård å så kunna dom få dansa där i den där gården sen. Dom hade såna där danser då, kunna roa sej mä på sommarn då. Då var fäll på vintern å, då var nog innan jag börja på vara ute. Så var dä en skytteförening där, så dom byggde en paviljong, å där i den fick vi dansa mycke, de var längen, längen de. Så den va ju som e dansbana han.
 - Vad hade ni för musik då?
 - Dragspel, ett enkelradigt dragspel. Å så börja de på komma tvåradigt. Så då kom ju dä å när vi var där. Å så var de ju tre-radigt som kom, fyrradigt eller va de var. Å så på misömmrarna då var de fiol, två stycken som spela fiol då hela nätterna. Jag minns när dom kom ut på morron, då ha dom satte där hela natten, då var dom alldeles vit ikring arma.
 - Tycker Ni att ni hade mycket roligt när ni växte upp där i Hedvigsfors?

- Nä inte var'e mycke i, dä va ganska lite. Ja, dä va ju förstås. På den tiden då var'en ju inte van ve nånting. Dä va ju te roa sej så gott man kunde.
- Så ni tyckte att det fanns nöjen så ni var nöjda i alla fall då?
- Ja, på den tiden. Men senare då, yngre då, dom som kom opp sen, dom tyckte ju inte då var nåe dom. Dom börja på vara ute då å hörde å såg hur dä va på andra ställen, så då var'e ju ingenting på Hedvigsfors ä. Då skulle dom ut på såna ställen.
- Har det funnits något Folkets hus i närheten?
- Ja i Bräcke är'e ett. Ja kan inte säja när dom byggde dä. D'ä stort Folkets hus där... tillställningar, bio å tocke där på vintrarna å baler å ...
- Fanns det när Ni växte upp också?
- Nää. Dä vart sen jag vart gift de där. Hä var fäll under den tin, femton eller tjuge eller var'e var dom byggde de där.
- Hur var det med reliogisiteten då?
- Ja å ja, dä var nog - dä var nog som dä var gammalt tebak tänker jag. Dom skulle ju vara närvarande så mycke som möjligt då.
- Var ni ofta nere i Bjuråker i kyrkan?
- Nää, dä var inte många gånger ä... gammalt tebak, då hade dom ju bön på Hedvigsfors. Dä va ett bönehus då ... lika som på Strömbacka vill säja. Ja stort var'e nog inte ... förvaltar Hägg han predika då på julen då, höll han julbön.
- Har det varit några frireligiösa rörelser i farten på Hedvigsfors då?
- Nja, inte i själva Hedvigsfors, men omkring där har'e vare ... av alla slag.
- Har Ni varit aktiv i någonting sådant?
- Nä - dä har jag inte.
- Vilket år var det ni gifte er?
- Nittonhundrafjorton.
- Jaha. Hur gick det till då när man skulle gifta sig förr?
- Ja, dä var te fara te kyrka då, te prästen då, vigde oss. Sen tog vi hem å hade en liten bjudning å. Gammalt tebak, om dä var nå på den tiden ... flera dagar.
- Var det vanligt annars att man vigde sig hos prästen?
- Jaa, hä var'e. Hä var ju mycke på den tiden så.
- Vad hade ni för kläder på er då?
- Jaa, ser du dä minns jag inte, om jag hade nån mörk kostym eller ...
- Var frun brudklädd då?
- Jaa.
- Vad hade hon på sig då?
- Ja ...
- Hade hon krona och så där, menar jag?
- Jaa, hade väl en myrtenkrona.
- Fick man lysningspresenter förr också?
- Jadå, dä fick vi. men dä va ... första dan ...
- Hur skaffade ni er möbler och så där sedan då, när ni skulle sätta bo?
- Jaa, fick allti köpa någe då. Å så gamle möbler då kunna vi få tag i på en auktion eller nånting. Dä var ju inte så

fint å bekvämt då i. Men dä vart ju skapligt, fick ju mer efter hand då ... lägenhet.

- Var det vanligt att man köpte på auktion förut?

- Jaa, vanligt precis var'e ju inte, men dä kunna ju vara delar då som man kunna villa ha när vi rop in.

- Man kunde visst viga sig på skolan i Hedvigsfors också, har jag hört?

- Joodå, dä gjorde dom ju, prästen kom opp.

- Var kom Er hustru ifrån?

- Dala, Dala-doter.

- Kvinnorna hade väl ett arbetsamt liv förut dom, i hemmet?

- Oj oj oj. Ja förstår inte hur dom stog ut, stog mot.

Dä skulle ju läggas i blöt då tvätten, å sen skulle dom ha ett sånt där tvättbräde å gnugga på. Skulle dä kokas, å så skulle dä ner te nån sjö eller nån bäck eller nånting å sköljas. Dom hade lut, som var gjort utav aska. Men på bruke fick vi - vart dä ju då så att vi fick en tvättstuga där. Där kunna man ju gå sta å tvätta i maskin på slute. Dä var visst amiralen tror jag, som skänkte en maskin dit. Men dä var lång väg dit. Dä var ju både bakstuga å bryggstuga, så där kunde dom baka tunnbrö å sånt där.

- Gjorde dom det.

- Jaa. Ja på höstarna ibland om dä var fint väder, skulle ju bakas tunnbröd då utav korn å mjöl.

- Bryggde man dricka själva också?

- Jaa, men vi gjorde - jo, te en början gjorde vi lite sånt. Annars var'e ju större gårdar å bonngårdar så där, dä var ju aldrig nåt ...

- Och så var det väl mycket att väva, antar jag, och sy?

- Ja, dä var jämt dä. Så skulle de handväva oppe på vinden.

- Beredde er hustru ull och lin själva, eller köpte ni?

- Delvis. Vi köpte ju lin, vi hade inte nå sånt här ...

delvis... vävde ju örngott å handdukan å lakan å matter å.

De där har jag kvar än, mycke utav'e, som ho vävde.

- Kunde leja hjälp för någonting i hushållsarbetet, just för bak och så där, eller skötte fruarna det själva?

- Ja te tunnbrö kunna dom vara två, men annars så klara dom ju opp'e själva. Å dä var ju bakugn förr i tiden i gamla gårdarna, så då baka dom hemma.

- Vid slakt då, hur gick det till då?

- Ja, vi hade nån då som bruka komma å slakta, som var mycke på höstarna å slakta grisar. Dom hade ju jorden å så var dä en gris nästan te varje år.

- Och vad gjorde man med allt kött och så där, som blev då?

- Delvis saltas'e ner mycke, men sen kom en där tiden när dä skulle konserveras. Då konserveras de ... då hade dom ju ett väldigt arbete.

- Hur var det annars med mathållningen? Var det svårt att få det att gå ihop?

- Ja, hä var te ställa mun efter masäcken ... hä gick ju bra ändå. Vi fick ju aldrig gå i säng hungriga nån gång, var ju bra. Dä var ju mycke strömming å potatis då på den tiden, han var ju billig strömmingen på den tiden.

- Vilka mattider hade ni?

- Ja dä var så olika dä, var både kväll å morron dä. Vi låg

ju på masäck på dagarna vi. Skulle ju göras då på morron
då innan vi gick.

- Vad hade ni med er då?

- Jaa, dä var olika. Dä var ju nåra pannkaker å sånt där,
å så var'e mycke smörgås å flåså å nån köttbit å så där.
Å mjölk då förstås, nån liter.

- På söndagarna när ni inte arbetade, hur hade ni det med
maten då?

- Ja dä var inte så olika då ä. Köpte ju lite då så vi
hade kanske lite bättre då.

- Vad var det då, som var lite bättre?

- Jaa, hä minns jag inte ... köttbullar iblann.

- Hur var det med umgänget mellan folk på bruket, så där
till vardags, träffade man varandra mycket?

- Jaa, dä gjorde man ju. Fast dä var ju mera att man hade
sina te gå till å hälsa på. Dom kom te oss å vi gick te
dom å.

- Vilka var det som ni umgicks mest med?

- Jaa, dom heta Josefssons, Simonssons å Janssons å - ja,
dä var nog flera som vi umgicks mä.

- Var det släktingar eller arbetskamrater eller ... ?

- Ja, delvis arbetskamrater, Janssons å så, dä var ju ku-
siner. Zimmerman dä var arbetskamrat å ... va flera å,
minns inte ocken hä var ... dä var så ofta dä.

- Var det så att man bjöd varandra, eller gick man bara
över ändå?

- Nej, vi gick ju över. Ja, hä kunna ju hända iblann att
man blev bjuden ... kom å hälsa på som dom sa.

- Skulle det vara kaffe då?

- Naturligt.

- Var det på söndagarna det här, som ni gick och hälsade
på varandra?

- Ja, dä var nog dä mesta dä ... hade annat å uträtta på
kvällarna.

- Hur var det med kvinnorna, gick dom ihop ... ?

- Jadå, delvis så. Fast dom hade ju inte så långan ti å
gå å hälsa på heller, för dom hade ju fullt arbete inne på
dagarna.

- Hade ni några bekanta utanför Hedvigsfors som ni for och
hälsade på också?

- Jaa, dä var ju ... på Friggesund å, där har vi släkt, min
morbror där. Vi var visst å hälsa på nån gång.

- Händet det att ni hade några större kalas någon gång, vid
födelsedag eller jul eller midsommar eller så?

- Jo, dä var'e ju på senare tiden ... inte förr ...